

Яна Савченко,
студентка факультету психолого-
педагогічної освіти та мистецтв
Бердянського державного педагогічного
університету

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сучасні радикальні зміни у політичній, соціальній, економічній сферах життя нашого суспільства, розбудова системи освіти відповідно до національних потреб і тенденцій євроінтеграції ставлять нові завдання перед вищою школою. Сьогодні, в часи штучного роз'єднання нації, суспільство потребує людей, які вміють нестандартно мислити, можуть вносити нову якість в соціальне і виробниче життя країни, в культуру народу [7, с. 4]. Для вирішення завдання формування творчого, інтелектуального потенціалу суспільства, його майбутньої еліти слід здійснювати раннє виявлення, навчання та виховання здібних, обдарованих дітей.

У Національній доктрині розвитку освіти, що визначає стратегію й основні напрямки розвитку освіти України в XXI ст., зазначено: «Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості» [4]. Саме це завдання потребує підготовку професіоналів нової генерації з конкурентоздатним рівнем кваліфікації, які мають не лише орієнтуватися в типових педагогічних ситуаціях, а й організовувати навчальну діяльність молодших школярів на основі цілеспрямованого, методично грамотного застосування концепцій особистісно орієнтованої, компетентнісної освіти, що є важливим засобом інноваційного оновлення вітчизняної системи педагогічної освіти, оскільки спрямовує майбутніх учителів початкової школи на професійну діяльність у нових умовах розвитку шкільної галузі [3, с. 5].

Професійно-практична підготовка вчителя початкових класів постійно перебуває в колі наукових інтересів учених, науково-педагогічних і педагогічних працівників ВНЗ. Різні аспекти її організації та науково-методичного забезпечення досліджували О. Біда, В. Вихрущ, А. Зимульдінова, І. Жаркова, В. Ковальчук, В. Козак, М. Наумчук, М. Федурко та ін. Однак питання готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями залишається відкритим.

Мета дослідження полягає у визначенні компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями.

Готовність до педагогічної діяльності як інтегративна якість особистості вчителя почала активно досліджуватись у радянській педагогіці у 70-х роках ХХ ст. Наприкінці 80-х років ХХ ст. предметом досліджень радянських учених стає готовність у різних сферах педагогічної діяльності. У другій половині ХХ століття проблема готовності стала предметом розгляду у вітчизняній педагогічній науці і була представлена, насамперед, працями К. Дурай-Новакової, Г. Костюка, Н. Кузьміної, О. Мороза, В. Сластьоніна, А. Щербакова та ін.

Сучасні науковці, розглядаючи готовність до педагогічної діяльності з позицій особистісного підходу розуміють її по-різному: як нове утворення майбутнього педагога, яке є фундаментом його професійної компетенції; як забезпечення високих результатів педагогічної роботи, що є якістю особистості вчителя; як «інтегративне особистісне утворення, що є регулятором та умовою успішної професійної діяльності педагогів» (Л. Кондрашова). М. Дьяченко та Л. А. Кандибович визначають готовність як вибіркочу, прогнозовану активність особистості на етапі її підготовки до діяльності; така активність виникає як результат визначення професійної мети на основі усвідомлених потреб і мотивів [2, с. 24].

Під готовністю майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями ми розуміємо цілісне внутрішнє особистісне утворення випускника педагогічного ВНЗ, яке ґрунтується на засвоєних професійно значущих (психолого-педагогічних, фахових, методичних) знаннях, уміннях, навичках, способах діяльності, набутому досвіді та особистісних якостях, яке забезпечує його ефективну взаємодію з обдарованими учнями з розвитку їх творчих можливостей у навчально-виховному процесі.

Підготовку майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями ми розглядаємо на основі технологічного підходу, який передбачає дослідження всіх аспектів цього процесу, починаючи з постановки цілей, проектування, організації навчального процесу до перевірки ефективності створеної дидактичної системи [6, с. 6].

Готовність майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями складається з таких компонентів: цілемотиваційного (ціннісні орієнтації, мотиви, потреби, інтереси, установки), когнітивного (психологічні, педагогічні, фахові, методичні, соціально-педагогічні, науково-дослідницькі знання), операційного (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, розвивальні, інтелектуальні, комунікативні уміння) та особистісного (особистісні якості майбутнього вчителя, які дозволяють йому ефективно співпрацювати з обдарованими учнями) [1, с. 106].

Цілемотиваційний компонент передбачає проєктування стратегічних, тактичних та оперативних цілей навчання студентів відповідно до моделі готовності майбутнього вчителя початкової школи

до роботи з обдарованими учнями, а також охоплює чинники, які спонукають студентів до цілеспрямованої і систематичної практичної роботи з обдарованими молодшими школярами.

Когнітивний компонент передбачає постійне оновлення й удосконалення змісту підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями, який відображено у навчальних курсах «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Основи педагогічної майстерності», програмі педагогічної практики, методичних рекомендацій до вивчення окремих тем.

Операційний компонент передбачає формування гностичних, проєктувальних, конструктивних, організаторських, розвивальних, інтелектуальних, комунікативних умінь під час проведення лекцій, семінарів, ділових ігор, круглих столів, тренінгів, мікрОВикладання. Серед методів підготовки переважають бесіди, дискусії, повідомлення, написання рефератів, розв'язування педагогічних задач, які допоможуть майбутнім вчителям організувати педагогічно доцільну взаємодію з обдарованими учнями. Засобами підготовки можуть бути ТЗН, результати творчості учнів, наукова література, журнал «Обдарована дитина» тощо [1, с. 147].

Особистісні якості майбутнього вчителя, які дозволяють йому ефективно співпрацювати з обдарованими учнями (за Н. Лейтесом) – це система поглядів та переконань, де значне місце займають: уявлення про самого себе: (я вірю, що пов'язаний з іншими, а не відокремлений від них; я компетентний у вирішенні проблеми; я несучу відповідальність за свої дії та заслугую довіри; мене люблять я симпатичний як людина); уявлення про інших: (оточуючі можуть самостійно вирішувати свої проблеми, вони дружелюбні, мають гарні наміри; їм властиве почуття власної поваги, яке потрібно поважати, цінити та оберігати; оточуючим властиве прагнення до творчості; вони є джерелом швидше позитивних емоцій, чим негативних); мета та завдання вчителя: (допомогти виявити та розвинути здібності учня). Всі ці складові постійно проявляються в міжособистісному спілкуванні [5, с. 207–210].

Таким чином, на основі здійсненого вивчення сучасних підходів до визначення готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності, можна зробити висновок, що готовність майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими молодшими школярами передбачає наявність у нього системи професійно значущих (психолого-педагогічних, фахових, методичних) знань, умінь, навичок, набутого досвіду та особистісних якостей, які забезпечують його ефективну взаємодію з обдарованими учнями. Згідно цього підходу до структури готовності майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями нами віднесено цілемотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний та діяльнісний компоненти.

Це дослідження підлягає подальшому вивченню та полягає у розробці експериментальної технології підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи: монографія / О. Є. Антонова, Ю. М. Клименюк. – Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2011. – 263 с.

2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 44 с.

3. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія / Людмила Вікторівна Коваль. – [2 -е вид., перероб. і допов.]. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 343 с.

4. Національна доктрина розвитку освіти: затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р., № 347 [Електронний ресурс] / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

5. Психология одарённости детей и подростков / [под ред. Н. С. Лейтеса]. – М. : Академия, 1996. – 416 с.

6. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навч. посіб. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-тет, 2001. – 384 с.

Федоров М. П. Педагогічні умови підготовки студентів до роботи з обдарованими дітьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / М. П. Федоров. – Луганськ, 2000. – 22 с.